

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

UKRAINE'S INSURANCE MARKET: ANALYSIS AND PERSPECTIVES

У статті розкрито сутність поняття страхового ринку України як одного зі складових фінансово-економічного розвитку національної економіки країни. Визначено внутрішні складові, які властиві тільки страховому ринку. Проаналізовано внутрішні та зовнішні ризики, які гальмують розвиток страхового ринку України. Оцінено динаміку чистих страхових премій за 9 місяців 2017–2018 років за видами страхування. Встановлено, що на цей момент найбільш пріоритетними напрямами розвитку страхового ринку є автострахування, страхування туристів, страхування майна, добровільне медичне страхування тощо. Визначено основні проблеми страхових компаній України. Зробивши аналіз премій, рівня виплат та ліквідності, ми навели рейтингову оцінку страхових компаній, які мають стабільну платоспроможність. Запропоновано перспективи розвитку страхового ринку України. Провівши аналіз страхового ринку, ми виділили основні пріоритети розвитку страхової галузі в Україні.

Ключові слова: страховий ринок, страхові премії, страхові компанії, платоспроможність, законопроекти.

В статті раскрыта сущность понятия страхового рынка Украины как одного из

составляющих финансово-экономического развития национальной экономики страны. Определены внутренние составляющие, присущие только страховому рынку. Проанализированы внутренние и внешние риски, которые тормозят развитие страхового рынка Украины. Оценена динамика чистых страховых премий за 9 месяцев 2017–2018 годов по видам страхования. Установлено, что на этот момент наиболее приоритетными направлениями развития страхового рынка являются автострахование, страхование туристов, страхование имущества, добровольное медицинское страхование и др. Определены основные проблемы страховых компаний Украины. Сделав анализ премий, уровня выплат и ликвидности, мы привели рейтинговую оценку страховых компаний, которые имеют стабильную платежеспособность. Предложены перспективы развития страхового рынка Украины. Проведя анализ страхового рынка, мы выделили основные приоритеты развития страховой отрасли в Украине.

Ключевые слова: страховой рынок, страховые премии, страховые компании, платежеспособность, законопроекты.

УДК 368.1

Кононенко Г.І.

к.е.н., доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Київський національний університет технологій та дизайну

The article describes the essence of the concept of the insurance market of Ukraine as one of the components of the financial and economic development of the national economy of the country. It is proposed to consider the insurance market as a sphere of specific economic relations, which is formed between the insurers, who demand in the event of a possible accidental occurrence of events, insurance protection of property interests, and insurers, which provide it through the use of them for such purposes, insurance funds, which are formed from the money paid by insurers contributions. Defined internal components that are specific to the insurance market. The internal and external risks that hinder the development of the insurance market of Ukraine are analyzed. It was established that the main obstacles to the development of the insurance market are the accumulated negative information field around the insurance industry, insufficient level of quality of assets of insurers, weak level of insurance brokerage development, and so on. The dynamics of net insurance premiums for 9 months of 2017–2018 by types of insurance was estimated. It is established that at present the most priority directions of development of the insurance market are motor insurance, travel insurance, property insurance, voluntary medical insurance, and others. The basic problems of insurance companies of Ukraine are determined. The number of insurance companies in 2018 with the specifics of their specialization. Having analyzed the premiums, levels of payments, and liquidity, a rating for insurance companies with a stable solvency is given. The prospects for the development of the Ukrainian insurance market are proposed, among them: a system of financial reporting should be launched, which will allow the reception, processing, verification and disclosure of financial statements of enterprises in a single format based on the standard XBRL and medical reform, which will provide more interest in voluntary health insurance. Having conducted analysis of the insurance market highlighted the main priorities for the development of the insurance industry in Ukraine.

Key words: insurance market, insurance premiums, insurance companies, solvency, bills.

Постановка проблеми. Розвиток страхового ринку є перспективною складовою фінансово-економічного розвитку національної економіки країни. Недосконале законодавство, непрозорі правила державного регулювання, неефективне забезпечення на належному рівні кваліфікованого персоналу гальмують становлення національного страхового ринку. Отже, сьогодні актуальним завданням є забезпечення дієздатної системи страхового захисту економічних інтересів окремих громадян, суб'єктів підприємництва та держави загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню питань стану й проблем розвитку страхового ринку України присвячені наукові праці вітчизняних вчених, таких як В. Базилевич, О. Барановський, О. Заруба, С. Осадець, Є. Романенко, О. Слюсаренко, В. Фурман. Однак у зв'язку зі змінами, що відбуваються в економіці України та

безпосередньо в галузі страхування, дослідження проблеми ефективного розвитку вітчизняного страхового ринку набуває ще більшої актуальності.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз страхового ринку, виявлення основних проблем та можливостей подальшого розвитку страхової галузі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В перехідний період України до загальноєвропейських цінностей страхування є перспективним та стратегічно важливим аспектом економіки країни. Задля забезпечення соціально-економічної стабільності у суспільстві, підвищення рівня життя населення необхідно створити дієву систему страхового захисту.

Страховий ринок України не досить розвинутий, на відмінну від ринків європейських країн, що пов'язано з низькою платоспроможністю населення та недовірою до страхових компаній.

Розвиток страхового ринку України став об'єктивною реальністю сьогодення. Постійно збільшується кількість його учасників (як страховиків, так і страхувальників), розширюється асортимент послуг, які надаються споживачу. Однак треба зазначити, що сьогодні ще немає єдиного визначення поняття «страховий ринок». Переважно під страховим ринком розуміють економічні відносини в межах певної території, в процесі яких формуються попит, пропозиція та ціна на страхові продукти, укладаються договори страхування, а також виконуються зобов'язання згідно з ними.

Однак це далеко не єдиний підхід до визначення поняття «страховий ринок». Існує думка про те, що страховий ринок – це сфера специфічних економічних відносин, що складаються між страхувальниками (застрахованими, вигодонабувачами), що потребують у разі можливого випадкового настання подій страхового захисту майнових інтересів, і страховиками, що забезпечують його за рахунок використання ними страхових фондів, які формуються зі сплачених страхувальниками грошових внесків (страхових премій). Незважаючи на різноманітність трактувань цього поняття, страхові ринки мають певну внутрішню будову, тобто властиві тільки їм складові. В них перш за все слід виділити три основні сегменти, а саме страхування життя, ризикове страхування та перестраховування [1].

Розвиток страхового ринку гальмує низка як зовнішніх, так і внутрішніх ризиків. Наприклад, накопичене негативне інформаційне поле навколо страхової індустрії, недостатній рівень якості активів страховиків, недосконалість методики формування страхових резервів по ризикових видах страхування, низький рівень клієнтоорієнтованості страховиків (неадекватна звітність страхових компаній, її закритість, складні умови страхових продуктів, багато нюансів та винятків, спрямованих на невиплату страхового відшкодування), невисокий рівень інформаційної активності з боку страхових компаній (витрати страховиків на рекламу й маркетинг за 2017 рік склали 136,9 млн. грн., або 0,3% сукупного доходу), як наслідок, відсутність толерантності та надійності страхування, невисокий рівень залучення та страхової грамотності населення, слабкий рівень розвитку страхового брокерства (1% від обсягу страхових премій), низький рівень професіоналізму та лояльності страхових агентів до страхових компаній (шантаж, необґрунтована вимога високих комісій та демпінг тарифів).

Однак, незважаючи на всі перешкоди, страховикам вдалося забезпечити зростання ключових фінансових показників, що свідчить про підвищення результативності фінансової стратегії, використаної власниками й топ-менеджерами низки страхових компаній (153 компанії отримали прибуток за підсумками 2018 року на загальну суму 1,7 млрд. грн., а решта мала збиток в розмірі 1,4 млрд. грн.). Напри-

клад, порівняно з банківським сектором страховий ринок виглядає з кожним роком все більш інвестиційно привабливим та конкурентоспроможним [2].

Аналіз чистих страхових премій дає можливість оцінити рівень розвитку страхової галузі та може бути інструментом захисту не тільки держави загалом, але й фізичних та юридичних осіб зокрема. Структура чистих страхових премій за 9 місяців 2017–2018 років представлена в табл. 1.

Протягом аналізованого періоду часу за більшістю видів страхування спостерігається зростання збору страхових премій. Так, суттєве збільшення у 2018 році порівняно з 2017 роком відбулося за такими видами страхування, як страхування кредитів (на 66%) та страхування вантажів та багажу (на 42%). Авіаційне страхування за цей період зазнало найбільшого скорочення зі збору премій (37%).

Загалом страхові компанії України за 2018 рік збільшили кількість укладених договорів страхування на 16 968,2 тис. од. (або на 12,4%), при цьому на 11 799,2 тис. од. (або на 13,2%) зростає кількість договорів з обов'язкового страхування, зокрема збільшилась кількість укладених договорів страхування від нещасних випадків на транспорті на 11 379,5 тис. од. (або на 13,7%) порівняно з результатами 2017 року.

Пріоритетними напрямками розвитку вітчизняного ринку страхування у 2018 році, згідно з аналізом Ліги страхових організацій України, були найбільш затребувані види страхування, зокрема автострахування, страхування туристів, страхування майна, добровільне медичне страхування, страхування від нещасних випадків, страхування життя. При цьому особисте страхування навіть без застосування певних механізмів захисту прав споживачів, які зараз активно розробляються, частково компенсує нашим громадянам дефіцит державних соціальних гарантій [4].

З державного реєстру фінансових організацій України у 2017 році вилучені 20 страхових компаній (14 ризикових компаній, 6 компаній страхування життя), внесена інформація про чотирьох нових ризикових страховиків, про що повідомляється в публічному звіті діяльності Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері ринку фінансових послуг.

Загальна проблема компаній практично однакова: їх більшість так і не навчилася заробляти на класичних страхових продуктах. Через високі витрати на андеррайтинг та комісійні агентам (від 30% до 50%) збитковість обов'язкового страхування автоцивільної відповідальності сягає 120–150%. Схожа проблема спостерігається за іншими видами страхування. Заробіток великих компаній переважно засновується на страхуванні КАСКО, якщо вони мають стабільну базу клієнтів та не демпінгують.

Згідно з даними статистичної звітності у 2018 році в Україні зареєстровано 294 страхових

Динаміка чистих страхових премій за 9 місяців 2017–2018 років

Види страхування	Страхові премії за 9 місяців, млн. грн.		Темпи приросту страхових премій, %
	2017 рік	2018 рік	
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»)	7 143,7	8 713,2	22
Страхування життя	2 021,7	2 741,1	35,6
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	2 025,5	2 451,2	21
Страхування майна	1 911,6	2 406,8	25,9
Страхування фінансових ризиків	1 110,1	1 478,7	33,2
Страхування відповідальності перед третіми особами	1 056,4	1 320,6	25
Страхування фінансових ризиків	1 454,3	1 251,2	-14
Страхування від нещасних випадків	723,9	981,0	35,5
Страхування вантажів та багажу	782,3	1 112,6	42,2
Страхування медичних витрат	634,4	838,8	32,2
Авіаційне страхування	541,8	337,4	- 37,7
Страхування кредитів	222,9	370,7	66,3
Страхування від нещасних випадків на транспорті	62,7	70,1	11,8
Інші види страхування	1 099,6	1 315,1	19,6
Всього	20 790,9	25 388,5	22,1

Джерело: укладено автором на основі джерела [3]

компанії, з яких 261 спеціалізується на ризиковому страхуванні, а 33 – на страхуванні життя [6].

Страховий ринок звужується також за рахунок того, що великі стабільні страхові компанії поглинають дрібні. Страхові компанії, що потрапили в складну фінансову ситуацію, намагаються продати (або віддати) свої портфелі більш стійким компаніям. Вже зараз на ринку існує величезна кількість компаній «на продаж», а страхові компанії, які думають про розширення, можуть зробити це за мінімальні кошти.

Проаналізувавши рейтинги зібраних страхових премій, рівень виплат та ліквідність страхових компаній, наведемо рейтинг ТОП-15 страхових компаній за 2018 рік (табл. 2), які мають ознаки ринкової діяльності та можуть вважатися стабільно платоспроможними.

Максимальні п'ять «зірок» за підсумками рейтингу не отримала жодна з компаній. Проте половина страховиків має три й чотири «зірки», що в принципі є нормальним значенням та свідчить про задовільну платоспроможність [6].

Згідно з результатами проведеного дослідження вважаємо доцільним навести основні пріоритетні напрями розвитку страхового ринку України, які висловили спеціалісти цієї галузі.

Як зазначає член Нацкомфінпослуг Олександр Залетов, для розвитку страхового ринку в Україні Нацкомфінпослуг повинна стимулювати прийняття Верховною Радою України низки законопроектів. Цього року комісія вже затвердила низку актів, що регулюють впровадження електронних полісів та електронних підписів обов'язкового страхування автоцивільної відповідальності.

Щоби покращити прозорість страхового ринку, планується ввести зміни в положення про розкриття інформації в загальнодоступній інформаційній базі даних про фінансові установи та на веб-сайтах. Крім того, у 2019 році повинна бути запущена система фінансової звітності, яка дасть змогу здійснювати прийом, оброблення, перевірку та розкриття фінансової звітності підприємств в єдиному форматі на основі стандарту XBRL (eXtensible Business Reporting Language – розширювана мова ділової звітності). Впровадження міжнародних стандартів звітності стане вагомим кроком на шляху до підвищення прозорості страхового ринку та його інтеграції в європейський і світовий ринки фінансових послуг.

Голова правління страхової компанії «ІНГО Україна» Ігор Гордієнко назвав основні драйвери, які будуть забезпечувати зростання премій страхового ринку, а саме сільське господарство, енергетику, машинобудування. Медична реформа, незважаючи на те, що прямої участі страхових компаній не передбачає, забезпечить більший інтерес до добровільного медичного страхування.

Виросте ринок також за рахунок страхування моторних ризиків. Ми розраховуємо, як він зазначив, що продажі нових автомобілів збільшаться на 15–20%. Активніше починають працювати лізингові компанії, і цей тренд в наступному році тільки посилиться [7].

Висновки з проведеного дослідження. Провівши аналіз страхового ринку та враховуючи найбільш гострі проблеми, можемо виділити головні заходи щодо вдосконалення його розвитку:

– необхідно прийняти низку законопроектів, очистити компанії, що існують номінально;

Рейтинг страхових компаній за 2018 рік

№	Назва страхової компанії	Рейтинг	Зібрані премії, млн. грн.	Рівень виплат, %	Ліквідність, %
1	СК «Уніка»	4,5	1 702,9	41,7	2,8
2	АХА Страхування	4,5	1 678,7	50,8	75,4
3	Арсенал Страхування	4,0	1 583,9	35,5	10,8
4	СК РЗУ Україна	4,0	1 287,8	25,2	31,6
5	Українська Страхова Група	4,0	817,3	52,6	47,1
6	СГ «ТАС»	4,0	1 023,9	47,1	77,6
7	СК «Універсальна»	4,0	648,3	29,0	8,9
8	СК «Княжа»	4,0	497,8	43,8	63,2
9	СК «Колоннейд Україна»	4,0	184,6	45,0	66,4
10	СК «ІНГО Україна»	4,0	1 064,5	41,3	33,7
11	СК ВУСО	4,0	499,6	48,7	55,9
12	СК «АСКА»	3,5	644,7	15,1	11,1
13	СК ОРАНТА	3,5	610,4	76,5	110,7
14	Європейське туристичне страхування	3,5	164,2	62,1	174,6
15	Нафтогазстрах	3,5	252,3	20,9	6,6

Джерело: укладено автором на основі джерела [6]

– компаніям потрібно відходити від співпраці з агентами та переходити в онлайн, тобто страхові компанії йдуть в діджитал;

– слід сприяти подальшому розвитку особистих видів страхування, державні реформи змушують споживачів звертатися в комерційні клініки, отже, цю допомогу повинен хтось органіувати.

Вжиття запропонованих заходів забезпечить доступність страхових послуг та сприятиме розширенню страхового ринку в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Прядка А. Загальне та відмінне страхового продукту та страхової послуги. *Страхова справа*. 2007. № 2. С. 82–83.

2. Залетов А. 50 оттенков страхового бизнеса Украины. URL: <https://forinsurer.com/public/18/08/15/4823> (дата звернення: 4.02.2019).

3. Статистика страхового ринку України. URL: <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення: 4.02.2019).

4. Филонюк А. Страховая отрасль должна адекватно оценивать риски и принимать решения для успешного развития бизнеса. URL: <https://forinsurer.com/public/18/02/23/4803> (дата звернення: 4.02.2019).

5. Страховий ринок України в 2017 р. покинули 20 компаній. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/422519/strahovuj-rynok-ukrayiny-v-2017-r-pokynuly-20-kompanij> (дата звернення: 4.02.2019).

6. Рейтинг страхових компаній – 2018: як ринок страховиків в Україні виходить із застою і хто з його гравців заслуговує на найбільшу довіру. URL: <https://mind.ua/publications/20186445-rejting-strahovih-kompanij-2018-yak-rinok-strahovikiv-v-ukrayini-vihodit-iz-zastoyu> (дата звернення: 4.02.2019).

7. Страховики на роздоріжжі. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2017/12/28/31618781> (дата звернення: 4.02.2019).

REFERENCES:

1. Prjadka A. (2017). Zagaljne ta vidminne strakhovogo produktu ta strakhovoi poslughy [General and excellent insurance product and insurance service]. *Strakhova sprava*, № 2, pp. 82–83.

2. Zaletov A. 50 ottenkov strakhovogo byznesa Ukrainy [50 shades of insurance business in Ukraine]. Available at: <https://forinsurer.com/public/18/08/15/4823> (accessed: 4 February 2019) (in Ukr.).

3. Statystyka strakhovogo rynku Ukrainy [Statistics of the insurance market of Ukraine]. Available at: <https://forinsurer.com/stat> (accessed: 4 February 2019) (in Ukr.).

4. Fylyonjuk A. Strakhovaja otraslj dolzhna adekvatno ocenivatj rysky u prynymatj reshentya dlja uspešnogo razvytyja byznesa [The insurance industry must adequately assess the risks and make decisions for successful business development]. Available at: <https://forinsurer.com/public/18/02/23/4803> (accessed: 4 February 2019) (in Ukr.).

5. Strakhovij rynek Ukrainy v 2017 r. pokynuly 20 kompanij [Ukraine's insurance market in 2017 left 20 companies]. Available at: <https://news.finance.ua/ua/news/-/422519/strahovuj-rynok-ukrayiny-v-2017-r-pokynuly-20-kompanij> (accessed: 4 February 2019) (in Ukr.).

6. Rejtyng strakhovykh kompanij – 2018: jak rynek strakhovykh v Ukraini vykhodytj iz zastoyu i khto z jogyho ghravciv zaslughovuje na najbilshu doviru [Rating of insurance companies – 2018: how the insurers market in Ukraine is out of stagnation and which of its players deserves the greatest trust]. Available at: <https://mind.ua/publications/20186445-rejting-strahovih-kompanij-2018-yak-rinok-strahovikiv-v-ukrayini-vihodit-iz-zastoyu> (accessed: 4 February 2019) (in Ukr.).

7. Strakhovyky na rozdorizhzi [Insurers at a crossroads]. <https://minfin.com.ua/ua/2017/12/28/31618781> (accessed: 4 February 2019) (in Ukr.).

INSURANCE MARKET OF UKRAINE: ANALYSIS AND PROSPECTS

The purpose of the article. The effective functioning of a developed insurance market in Ukraine, where highly qualified specialists will work, will enable effective system of insurance protection of the economic interests of individuals, subjects entrepreneurship and the state as a whole. The purpose of the article is to analyze the insurance market, identify the main problems and opportunities for the further development of the insurance industry in Ukraine.

Methodology. The article provided a comparative analysis over a certain period of time, which made it possible to assess the main types of insurance that are most promising for the development of the insurance industry. With the help of the analytical method, the rating of insurance companies was carried out and the TOP-15 companies selected, which are the most solvent in Ukraine.

Results. The Ukrainian insurance market is not well developed, unlike the European countries, all this is due to low solvency of the population and distrust of insurance companies.

The development of the insurance market impedes a range of both external and internal risks. For example, the accumulated negative information field around the insurance industry, the insufficient level of quality of assets of insurers, the imperfection of the methodology of forming insurance reserves for risk insurance types, low level of customer orientation of insurers, low level of information activity by insurance companies, etc.

However, despite all the obstacles, the insurers managed to ensure the growth of key financial indicators, which indicates an increase in the effectiveness of the financial strategy used by the owners and top managers of a number of insurance companies. For example, compared to the banking sector, the insurance market looks every year more and more attractive for investment and competitive.

The priority directions of the development of the domestic insurance market in 2018, according to the analysis of the League of Insurance Organizations of Ukraine, were the most sought after types of insurance: motor insurance, travel insurance, property insurance, voluntary health insurance, accident insurance, life insurance, and others.

The insurance market is narrowing due to the fact that large stable insurance companies absorb small ones. Insurance companies that are in a difficult financial situation are trying to sell (or give away) their portfolios to more sustainable companies. Already, there are a large number of companies available for sale on the market, and it is possible for insurance companies that are considering enlargement to do so at the lowest cost.

The general problem with companies is almost the same: most of them have not learned how to make money on classic insurance products. Due to the high costs of underwriting and commission to agents (from 30% to 50%), the unprofitability of compulsory motor third party liability insurance reaches 120–150%. A similar problem with other types of insurance. Earnings of large companies mainly on KASKO insurance, if they have a stable customer base and do not dump.

For long-term development of the insurance market of Ukraine it is necessary to introduce a system of effective measures to overcome both existing problems and those that arose in the market of insurance services. A system of financial reporting that will allow enterprises to receive process, verify and disclose financial statements in a single format based on standard XBRL and medical reform, which will provide more interest in voluntary health insurance, needs to be introduced.

Practical implications. Proposed measures to improve the insurance market, among which the need to adopt a number of bills and clean up companies that are nominally existing, as well as companies need to move away from cooperation with agents and go online and promote the further development of personal insurance, have practical value for the development of the insurance industry of the state.